

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Landsmøte Norsk Pensjonistforbund
Onsdag 26. mai 1993

Kjære landsmøtedeltakere!

Det var hyggelig å bli invitert hit til Storefjell og til dette landsmøtet. Jeg har registrert at jeg egentlig ikke har fått noen tittel for dette foredraget, og det kan jo være greit, for det er mye jeg har på hjertet og gjerne vil snakke om. Da mine medarbeidere tok en del kontakter fikk vi også bekreftet hva jeg trodde: Det var et ønske om å få dekket svært mange, ulike tema.

Jo mere voksen en blir selv, jo mer blir en opptatt av de eldres livserfaring og vitalitet. Da lærer man også at ingenting er så galt som å se på eldre som en gruppe, med like behov og lik livssituasjon. Pensjonisttilværelsen er for mange en livsperiode på 15-20 år. Mange opplever denne tilværelsen som en rik tid der ektefeller har tid sammen, og tid til å gjenoppta gamle hobbyer, reise og få nye inntrykk og impulser. "Aldri hatt det så travelt," hører jeg ofte pensjonister si i forbifarten. Jeg tror innslagene på NRK i vinter "fra Overhuset" viste for mange hvor interessante de eldres synsmåte på de dagsaktuelle spørsmålene er. I mange familier var disse ukentlige refleksjonene og humørstundene et av høydepunktene i et TV program som ellers er stadig mer flimrende og heseblesende. For andre eldre, kan sykdom og den naturlige utvikling at livsledsager og venner faller fra, gjøre hverdagen tung og vanskelig; med utrygghet, ensomhet og fysiske plager.

Dere har hørt Fredrik Mellbye fremføre sine tanker, og han var så vennlig å sende meg manuset sitt på forhånd. Kjenner jeg ham rett, og det tror jeg at jeg gjør, er det slett ikke sikkert at han har formulert seg nøyaktig slik det framstår skriftlig når han assosierte seg fram på sin lune, skarpsindige måte. Men jeg har lyst til å spinne videre på en av hans hovedtråder. Han snakket om at hver generasjon ser samfunnet på sin måte, ja at hver person ser utviklingen med sine øyne. Jeg har lyst til å dele med dere noen betraktninger om hvordan noen av utfordringene fortøner seg med mine øyne, fra mitt ståsted.

Samfunnet er i stadig raskere forandring. Går vi tilbake til da dagens 70-åringer ble født -- hva levde vi av? I stor grad industri og jordbruk. De fleste fikk ikke mer enn 7 års folkeskole. Det yrket man begynte i som ung mann, for det var menn som i hovedsak var i arbeidslivet, sto man i til pensjonsalderen. Kvinnene var hjemme og tok seg av barna og ofte familiens eldste. Familiens inntekt gikk med til det daglige behov som mat og hus. "Det lukter penger", sa man når røyken stod av fabrikkpipene. I dag betyr røyk miljø-ødeleggelser, fordi den inneholder så mange skadelige stoffer. Internasjonalt var det en urolig tid. Vi har dessverre også enkelte skremmende paralleller i vår egen tid.

Men dagens hovedproblemer er andre enn de var da dere vokste opp. Jeg får daglig mange brev fra alle kanter av landet, fra unge og gamle. Det er naturlig at det er mennesker med ulike problemer som skriver til meg. De ber om hjelp til å løse sine vansker i møte med offentlige ordninger og "vesener". Dere har sikkert hørt historien Einar Gerhardsen likte å fortelle. Den om en gammel kone som skrev til Kongen og ikke visste sin arme råd, og ba så tynt om ikke Kongen kunne sende henne

100 kr. Slike brev pleide Hans Majestet å sende til regjeringen. Gerhardsen syntes synd på henne og sendte 50 kr - fra sin egen lommebok. Det tok ikke lang tid før Kongen fikk et hjertelig brev med takk fra kona, der hun ba om at neste gang måtte han ikke sende brevet om statsministeren, for han tok halvparten...

Det har mange ganger slått meg at mange eldre ikke bare skriver om sine egne problemer. De gir ofte uttrykk for uro over hvilken verden deres barnebarn skal leve opp i. Det kan være bekymring for atomkrig, normopløsning, gjeldsproblemer og arbeidsløshet. De peker på at dagens problemer er annerledes enn dem de selv stod overfor.

Hva er så dagens utfordringer?

Internasjonalt ser vi flere forskjellige utviklingstrekk. Fra land i det fjerne Østen, land som man tidligere kalte underutviklede, ser vi vekst og rask fremgang. De produserer varer som er i ferd med å utkonkurrere Vestens produksjon. Klærne vi går med er ikke produsert på Vestlandet, men i Singapore. Skiftenøkkelen vi kjøper er ikke produsert på Kongsberg, eller i Sverige, men i Hong Kong. Radioen er ikke laget av Tandberg, men av japanske Sony. Slik kan jeg fortsette, eksempel etter eksempel. Og ferien tar vi stadig oftere utenlands. Det gjelder også de eldre; mange har mulighet til å legge den kalde årstiden her hjemme bak seg og nyte sydens sol og varme. Denne utviklingen har gitt oss en arbeidsdeling landene i mellom som er ny. Det betyr at norske bedrifter har en helt annen konkurranse enn tidligere.

På samme måte som industrien her hjemme skapte nye arbeidsplasser og økt velstand, har andre land fått den samme mulighet. I Asia og Latin-Amerika ser vi voksende velstand, selv om det fortsatt er langt større forskjeller der enn her hjemme. I andre deler av verden, som i Afrika, er det fortsatt fattigdommen og nøden som

dominerer.

Nylig besøkte jeg en skole i Stavanger. Der spurte en jente meg i skolegården hvorfor Norge betaler så mye utviklingshjelp - mye mer enn andre land - når det er mange gamle og syke som ikke får de muligheter de burde ha. Svaret på dette er at av de om lag 725 milliarder kroner vi vil skape av verdier i løpet av dette år, vil vi gi bort vel 7 milliarder kroner til de fattige i andre land, eller rundt en prosent. Da har vi 718 milliarder kroner eller 99 prosent igjen, som kan brukes her hjemme.

Det skulle stå dårlig til med oss om vi ikke skulle dele med dem som har absolutt minst. Det er faktisk i vår egen interesse, for det blir ikke en tryggere verden om vi sitter og ser på at sult og elendighet griper om seg. Da bør vi heller diskutere om det er ting vi i dag bruker penger til her hjemme som vi heller burde bruke på eldre og syke. Det er det som er den virkelige politiske debatten.

I Europa ser vi også ulike tendenser samtidig. Vi opplever at naboer slåss mot hverandre i det tidligere Jugoslavia. Øst-Europa er i forandring etter kommunismens fall. Men vi ser også at tidligere fiender nå står sammen i et europeisk fellesskap.

Vi ser tendenser til en økende rasisme først og fremst utenlands, men vi går heller ikke fri her hjemme. Det var bakgrunnen for at jeg tok initiativet til en kampanje mot dette. Jeg er glad for at ung og gammel står sammen i dette spørsmålet.

Mange skriver til meg og er bekymret for miljøkatastrofer. I bekker der en selv var med bestefar og fisket ørret, kan en ikke ta med barnebarnet og gjøre det samme. Fisken er utryddet. Miljøproblemene er økende.

Naturen betyr mye for oss nordmenn. Derfor vet vi at vi må ta vare på den. Alle menneskers røtter stikker dypt i den naturen og i det landskapet der de er født. Vår kunst og vår diktning forteller om et folk i nært samspill med kreftene og inntrykkene omkring oss.

Her i landet har vi store muligheter til å oppleve flott og uberørt natur. I Norge står almenhetens rett til å ferdes fritt sterkt. I friluftsansjonene, en av våre sterkeste folkebevegelser, gjør tusener og atter tusener en stor innsats. I år er det Friluftslivets År, og den brede oppslutningen gleder.

Vi kan ikke lenger opptre som om naturen var ubegrenset. Dette århundre, som lenge ble sett på som om det var mennesket som endelig ble herre over naturen, har gitt oss kunnskaper om at utviklingen på noen områder er gått for langt. Industri og tekniske fremskritt har satt naturen og livsgrunnlaget under press som aldri tidligere i menneskenes historie. Hvis vi ikke legger om kursen, risikerer vi å gjøre uopprettelige skader på selve grunnlaget for menneskenes liv.

Dere har opplevd en utvikling her hjemme som er ganske enestående historisk sett. Etter siste krig har det gått framover, år for år. Hver nye generasjon kunne se framtida i møte og være viss på at de ville få det enda bedre enn foreldrene hadde det, slik en trapp bringer oss oppover, trinn for trinn. Det vi nå opplever er at denne utviklingen brytes. Det er ikke lenger gitt at den økonomiske veksten kan fortsette som før.

Miljøproblemene har gitt oss en ny dimensjon. For første gang står vi overfor den reelle trusselen om at selve livsgrunnlaget for kommende generasjoner kan undergraves. Vårt ansvar blir større. Vi har ikke bare ansvar for de

som lever i dag, men også for kommende generasjoner. Vår generasjon har tatt over det de gamle bygget opp. Men vi må vise solidaritet også med de som en gang skal ta over, i slektsledd etter slektsledd. Ikke bare skal vi legge et trygt økonomisk grunnlag som sikrer velferden og som gjør at fremtidige generasjoner kan skape sitt eget grunnlag. Vårt forvalteransvar omfatter også miljøet og selve livsgrunnlaget. Vi må bruke uten å bruke opp. Som vi ikke må bruke en gård så hardt at skog og åker ødes, slik må vi verne om land og jord, luft og vann.

Derfor er det så viktig at vi ser helheten. At vi ikke lar tilfeldige krefter råde, men selv tar tømmene. At vi setter rammer for handling og utvikler den bredere visjon som bærekraftig utvikling krever. Vi må tenke både økonomi og miljø. Vi skal ikke velge mellom vekst eller vern, men skape en ny form for vekst, hvor økonomisk virksomhet spiller på lag med og ikke mot hva naturen i lengden kan tåle.

Miljøvern står nå så sterkt i vår bevissthet at vi kan være optimister for fremtiden. En undersøkelse blant 10 000 13 - 16-åringer viser at det de unge legger aller størst vekt på, er vern av livsmiljøet. Det betyr at vi med større tillit kan samle oss i troen på at det kan gå framover. Troen på at framtiden blir bedre enn fortiden. Troen på at vi selv ikke er prisgitt usynlige krefter, men istand til å omsette vilje i handling. Ungdommens engasjement gir håp om at vi kan få oppslutning om radikale forandringer i måten vi bruker naturens gaver på.

På kort sikt er arbeidsløsheten vårt største problem - et problem som vi deler med de fleste land i den vestlige verden.

Det viktigste grunnlag for velferdssamfunnet er høy sysselsetting og verdiskapning. Det er avgifter og

skatter fra arbeidslivet som er den viktigste del av finansieringen av de offentlige godene. Jo mindre arbeidsstyrken blir-, jo lavere innbetalinger og større utgifter til trygder. Intet land kan løse sine velferdsproblemer gjennom sosialpolitikken alene. Nå som før, er det hva vi sammen kan skape av verdier som avgjør hva vi kan ta ut i velferdsgoder. Man like viktig er det jo at livskvalitet og velvære også dreier seg om at man kan få bruke sine evner og krefter i den utstrekning helse og kropp tillater. Dette er også den mest effektive medisin for å forebygge sykdom, passivitet og isolasjon.

Vi ser nå at svenskene ikke maktet å skape tilstrekkelige verdier til å betale velferdsregningene. Man fortsatte å låne penger for å betale for alle gode tiltak. Også vi har måttet ta opp lån i utlandet for å klare driftsutgiftene våre, skjønt i mindre målestokk enn i Sverige. Dersom gapet mellom samfunnets inntekter og utgifter blir for stort mister vi tillit, både i vårt eget næringsliv og i utlandet. I Sverige måtte til slutt låneopptak finansiere en for stor del av velferdsgodene. Resultatet ble økonomisk krise og store nedskjæringer.

Vi vil unngå å komme i samme situasjon. Regjeringen får kritikk fra flere kanter. Noen vil kutte kraftig ned på statens utgifter. Det vil føre til reduserte velferdstjenester, flere ledige og flere på ledighetstrygd. Andre vil bevilge mer til alle gode formål. Heller ikke det er noe realistisk svar.

Saken er at vi fører en mer ekspansiv økonomisk politikk enn vi noen gang har gjort her i landet. Bare i år bruker vi over 50 milliarder mer over statsbudsjettet enn vi har inntekter til. Vi har brukt flere titalls milliarder ekstra til å bygge ut veier og jernbane, og til miljøinvesteringer. Kommunenes økonomi er styrket med hele 15 prosent i perioden 1988 til 1992. De siste årene

har mer enn 50 000 flere fått arbeid i stat, fylkeskommuner og kommuner. Det bildet som noen forsøker å gi, at også det offentlige reduserer antall ansatte, er feil.

Men - til tross for at det har vært satt inn mange tittalls milliarder for å bekjempe ledigheten de siste årene, er ledigheten likevel høyere enn før. Hvorfor? Fordi vi har mistet tre ganger så mange arbeidsplasser i industri og annen privat næringsvirksomhet.

Vi kan ikke løse disse problemene bare ved å bevilge enda mer av penger som vi må låne. Da ville underskuddene bli for store, og det ville bli nødvendig med kraftige nedskjæringer, slik vi nå ser i Sverige.

Det er gledelig at vi nå ser resultatene av den jobben som er gjort:

- Rentene er på vei nedover. Selv om mange pensjonister har penger på bok, og dermed får mindre renteinntekt, tror jeg alle ser verdien i dette.
- Prisstigningen er den laveste siden 60-tallet.
- Vi har kuttet kraftig ned på det forsprang andre lands næringsliv opparbeidet seg på 80-tallet. I løpet av 1993 vil konkurranseevnen være forbedret med 11 prosent i forhold til 1988.
- Vi ser også tegn til forbedring på arbeidsmarkedet. Økningen i ledigheten har stanset opp og sysselsettingen er i ferd med å øke. De siste ledighetstallene viser sågar nedgang og er nå lavere enn på samme tid i fjor. Ja, mye tyder på at den langvarige nedgangen i industrisysselsettingen nå snur til en forsiktig oppgang.

Det er alt dette som er fundamentet for å tvinge ledigheten nedover. Og - det er dette som gjør at vi har en bedre utvikling - også på arbeidsmarkedet - enn i mange andre land.

En av de største utfordringene vi står overfor er hvordan vi med en vanskelig økonomisk situasjon skal opprettholde velferdsordningene i årene framover. I den situasjonen vi er inne i må vi ikke glemme alt hva velferdsstaten har klart å utrette. Mange av dere har jo nettopp fått oppleve hvordan vi har gått fra et armodsamfunn til et velferdssamfunn med materiell trygghet for det store flertall. De fleste har det godt økonomisk, men noen har det fortsatt trangt. Det utvalget som har sett på utviklingen av levekårene i Norge på 80-tallet avga nylig sin innstilling. De konkluderte med at eldre har hatt en gunstigere inntektsutvikling enn andre grupper i perioden 1982-90. Pensjonssystemet vårt, og særlig ordningen med minstepensjon har fordelt inntekten mellom velstående og mindre velstående eldre, slik at skillene er blitt langt mindre enn da dagens eldre var yrkesaktive. Likevel ser vi nå at vi har en stor gruppe eldre som har opptjent stor tilleggspensjon og som lever meget godt på sin pensjon, uten gjeld og kanskje en liten formue i tillegg. Motstykket er gruppen av minstepensjonister som slettes ikke har for mye. En stor del av denne gruppen er eldre kvinner. Her påhviler det også Pensjonistforbundet et ansvar. Vi er vant med at fagbevegelsen presenterer lavtlønnsprofil på sine krav. Det er ikke bare lett i den interne medlemskampen. Men det gir uttrykk for at også lønnstakerne er opptatt av den interne fordelingspolitikken. En slik debatt er nødvendig også innen pensjonistorganisasjonene. Når en først har en form med drøftinger av pensjonistoppgjørene, kan ansvaret for fordeling til de med lavest pensjon ikke bare ligge på statens side.

Folketrygdens utgifter er femdoblet siden 1967. Utgiftene til uføre- og alderspensjon har allerede oversteget statens inntekter av olje og gass. Noen år inn i neste århundre kan vi oppleve et fall i oljeinntektene.

Dette skjer akkurat i de årene når trygdeutgiftene øker sterkt fordi vi da har et fullt utbygd tilleggspensjons-system.

Vi bruker i dag over en fjerdedel av det vi produserer til offentlige helse- og sosialutgifter. Det er grunn til å tro at andelen vil øke i årene fram mot år 2000. Dette skyldes først og fremst at pensjonistenes utbetalinger vil øke og at vi fortsatt må regne med en liten økning i tallet på uførepensjonister. Utbyggingen av helse- og omsorgstjenestene vil dessuten kreve mer av oss.

Det er derfor viktig å omfordele innsatsen på statsbudsjettet. For å få mer penger til tjenester til de eldste eldre og til opparbeidede rettigheter, må vi bruke pengene annerledes. Dette har allerede båret frukter: For første gang i folketrygdens historie har tallet på uførepensjonister gått ned fra det ene året til det andre. Og sykefraværet har gått ned over flere år.

Velferdsordningene skal være til for alle. Samtidig må vi stille oss selv spørsmålet om velferdsordningene i tilstrekkelig omfang når fram til de som trenger dem mest. Det er sikkert også mange av dere som har undret dere over eksempler på hvordan enkelte tilsynelatende kan få mye ut av offentlige ordninger uten at behovet ser ut til å være svært stort. Rettighetene til offentlige goder og tjenester må opprettholdes ved samtidig å kreve innsats hos de som har ressurser til å bidra. I dette ligger at folketrygden fortsatt skal være bærebjelken i velferdssystemet vårt.

Vårt folketrygdsystem står overfor krevende oppgaver i årene framover, når vi tenker på pensjonsytelser. Tallet på alderspensjonister stiger og de nye pensjonistene har opptjent høyere pensjonsrettigheter. Den nylig avgitte

levekårsundersøkelsen viser at mens rundt tre av fire alderspensjonister var minstepensjonister i 1982, var bare annenhver minstepensjonister i 1991. I årene 1980 til 1990 økte folketrygdens utbetalinger til alderspensjon fra 48 000 kr. til 62 000 kr., målt pr. innbygger over 67 år. Vi vil få en fortsatt økning framover.

Noen forsøker å så mistro til folketrygden. Det finnes ikke grunnlag for dette. I langtidsbudsjettet har vi de neste 4 årene lagt inn 25 nye og såkalt "friske" milliarder i økte utgifter til folketrygden.

I forbindelse med alderspensjonistenes økonomiske situasjon vil jeg gjerne bruke noe tid på to spørsmål som blir hyppig diskutert blant pensjonistene. Nemlig skattereformen og situasjonen for gifte kontra samboere.

Et viktig siktemål med skattereformen i 1992 var å skape en større skattemessig likebehandling av ulike investeringer og kapitalplasseringer. Endringene i skattereglene påvirket skatteberegningene til både bedrifter og personlige skattytere. For eksempel medførte økningen i minstefradraget, bortfallet av statsskatten og de spesielle skattereduserende spareordningene endringer i skatteberegningen for de aller fleste skattytere.

Pensjonister blir, med noen viktige positive unntak, skattlagt på samme måte som lønnstakere. De reformer som ble gjennomført for lønnstakere ble også gjort gjeldende for pensjonister.

Pensjonister har samtidig også særskilte skatteregler som medfører at skatten for pensjonister blir lavere enn for lønnstakere med tilsvarende inntekter. De særlige skattereglene for pensjonister - særfradraget for alder, lavere trygdeavgift og skattereduksjonsregelen - er opprettholdt, selv om de ble endret noe i forbindelse med

skattereformen.

Også etter skattereformen er det derfor fremdeles slik at pensjonister betaler til dels langt lavere skatt sammenlignet med lønnstakere med tilsvarende nivå på lønnsinntektene.

Det er nå gjort beregninger på bakgrunn av selvangivelsesmateriale av de samlede virkninger av skattereformen for pensjonistene. Beregningene viser at selv når en inkluderer endringene i beskatningen av kapitalinntekter og lettelsene i formuesbeskatningen, så fikk pensjonistene som gruppe om lag uendret skatt som følge av skattereformen. Utslagene for den enkelte kan imidlertid variere. Jeg er kjent med at Pensjonistforbundet har gjort beregninger av virkninger av skattereformen for pensjonister. En del av materialet ble publisert i "Pensjonisten" nr. 2 for 1992. Dessverre inneholder disse en del feil. I beregningene overses for eksempel utslagene for de som har fått lettelser. Det er uheldig at det skal være slike uklarheter i tallmaterialet. Jeg er derfor glad for at det ved vårens pensjonistoppgjør ble avtalt at det skal settes ned en egen arbeidsgruppe for å gjennomgå virkningene av skattereformen for pensjonister.

Jeg får mange brev fra eldre som er opptatt av at det er urettferdig at pensjonen er ulik for gifte og samboere. Det beskrives ofte slik at det lønner seg ikke å være gift, fordi et ektepar får mindre samlet pensjon enn to som er samboere uten å være gift. Noen hevder at de vil skille seg av den grunn. Dette høres besnærende ut, selv om de færreste vel vil velge samlivsform ut fra slike motiver. Men det er altså slik at en del oppfatter dette som urettferdig. Noen mener også at det undergraver den samfunnsmoral vi alle er opptatt av. Men stopp litt nå - det viser seg at dette ikke er så enkelt.

Gifte har visse fordeler i folketrygden som man i disse eksemplene ikke tenker på. For det første er det slik at en folketrygdpensjonist som forsørger ektefelle kan få forsørgingstillegg for denne. Et ektepar der den ene er minstepensjonist og den andre ektefelle er under 60 år og uten egen inntekt, vil få en pensjon som er vel 18 000 kr. større enn et "sambo-par". For det andre har gjenlevende ektefelle krav på etterlattepensjon når den ene faller fra. Det gjelder ikke samboere.

Vi skal også huske på hvorfor ordningene for gifte i forhold til enslige er som de er. Det er jo ikke urimelig at en enslig skal ha mer enn halvparten i pensjon i forhold til et par i samme husstand. Boligutgifter og en rekke andre utgifter blir jo ikke dobbelt så store om en er to. Det er også lett å se at når et par er vant til en inntekt av en bestemt størrelse, vil situasjonen bli svært vanskelig for den gjenlevende om inntekten blir halvert når den ene faller fra. Da folketrygden ble laget midt på 60-tallet var det slike vurderinger som lå bak. Men på denne tid var samboerskap ingen aktuell problemstilling. Parforhold var da ensbetydende med gifte.

Derfor er nok debatten om disse spørsmålene blitt litt for unyansert. Som nevnt har gifte visse fordeler framfor samboere. En likebehandling av samboere og ektefeller ville bety at disse fordelene også blir borte. Vi vet at kvinner som regel har lavere tillegspensjon enn mannen. Derfor vil en likestilling bety at flere kvinner - for det er jo de som lever lengst - ville bli minstepensjonister når mannen faller fra. Den standardsikring som ligger i dagens ordning ville bli borte gjennom likestilling mellom ektepar og samboere.

Sett over livsløpet, er det altså ikke gitt at samboere får mer pensjon enn ektepar. Men det vil slå ulikt ut for

den enkelte, fordi det jo avhenger av hvor mange år man får sammen og hvor mange år den gjenlevende har alene.

Når mange trekker fram disse spørsmålene som urettferdige, tror jeg ikke det er den grunnleggende tanken om at en enslig skal ha mer enn halvparten av et par man reagerer på. Men en finner det urimelig at samboere som da ikke er reelt enslige skal få beholde pensjon som om de hadde alle utgifter alene. Dette har jeg for min del stor forståelse for - og har tidligere også gitt uttrykk for det - i møte med pensjonister.

Men det ligger nok en del problemer i å definere hva en skulle mene med samboere. Det er for det første andre former for samboerskap blant eldre enn ekteskapslignende forhold. Mange søsken bor sammen. Det er også dem som bor sammen med venner deler av året, f.eks i syden noen vintermåneder, men alene resten av året her hjemme.

I revidert nasjonalbudsjett har vi lagt fram en grundig vurdering av disse spørsmålene, men foreslår nå ingen endringer i hovedmønsteret slik det er. Det er flere grunner til dette. Dersom en skulle gå til den endring at alle ektepar skulle få pensjon som " 2 x enslig" ville det kreve meget store uttellinginger over trygdebudsjettet, - faktisk flere milliarder kroner. Det er ikke lett å se hvordan man skulle finne plass til dette sammen med de store uttellinginger som framtidens pensjoner og økte omsorgs- og behandlingstilbud vil kreve av folketrygden. Som jeg har nevnt, ville heller ikke dette bli opplevd som rettferdig. Forskjellen mellom de som bor alene og de som har noen å dele boutgifter med, ville bli større. Det er en fordelingspolitikk som bryter med prinsipper vi mener er viktige. Hvis det skal gjøres noen endringer, kan man i tilfelle gjøre som i Sverige: Finne en definisjon på ekteskapslignende samboerforhold og likestille disse med ektepar. I Sverige har man den ordning at

samboere som har vært gift med hverandre tidligere, eller som har felles barn; betrakter de som ektepar og de får samme trygdeytelser som ektepar - og de samme rettigheter. Jeg tror mange vil være enige med meg i at skulle en først bruke ytterligere midler til pensjoner, så er det viktigere å hjelpe reelt enslige minstepensjonister, og spesielt de som har høye boutgifter.

Mens jeg er inne på boutgifter. Jeg vet at mange har reagert på de endringer som skjedde i bostøtteordningen nå ivår. Vi trenger et system som fanger opp de med lav inntekt og høye bokostnader. Men her som på andre områder må vi også se på om ordningene er blitt for generelle. Som dere vel er klar over har vi to ordninger som virker sammen. En bostøtteordning fra Husbanken og en botilskuddsordning som administreres fra Sosialdepartementet. Den siste er spesielt tilpasset trygdede. Stortinget vedtok i høst visse regelendringer i Husbankens ordning. Omleggingen innebar at bostøtten skulle utregnes, også til trygdede, på bakgrunn av bruttoinntekt istedenfor nettoinntekt, slik det allerede gjøres for alle andre grupper som enlige forsørgere, arbeidsledige osv. I tillegg kan jeg nevne at bruttoinntekten også benyttes som inntektsbegrep i Sosialdepartementets ordning. Dessuten skal en viss prosent av formuen telle med ved vurderingen for alle grupper. Det er følgelig de med stor formue eller store fradrag som ikke lenger vil få samme bostøtte som tidligere. For at ordningene bedre skal treffe de med høye boutgifter har en i tillegg endret regelverket slik at en benytter faktisk husleie istedet for faste satser. Men en må også huske på at et regnestykke for boutgifter har flere elementer. For de som har store lån, og dermed store rentefradrag, synker renteutgiftene. Mange har allerede fått både en og to meldinger fra banken om synkende rente. Fra 1. juli reduseres de høyeste rentene på de eldste lånene i Husbanken. I tillegg vil også de som er i rentetrappen få

reduisert rente som følge av at renten på nye lån reduseres. En som i dag betaler 7,5% i rente vil fra nyttår betale 6,5% i rente til Husbanken. Dette innebærer en reduksjon i boutgifter for den enkelte som virkelig monner. Kommunaldepartementet er allerede igang med å se på om omleggingen har fått utilsiktede virkninger. Informasjonsrutinene blir også gjennomgått og forbedret, slik at den enkelte vil få en bedre informasjon ved eventuelle senere endringer. Vi vil samtidig også vurdere en sterkere samordning av de to ordningene slik at de blir enklere å forholde seg til for pensjonistene, og at en også kan få større klarhet når en drøfter disse spørsmålene med pensjonistenes organisasjoner.

Økonomi er viktig for pensjonistenes velferd og trivsel. Men for mange er det tryggheten om at en kan få hjelp når helsa svikter som er det aller viktigste. Atter andre har allerede dette behovet for behandling og pleie. I år 2000 vil vi ha 190 000 over 80 år, 20% fler enn idag. Personer over 90 år vil øke med hele 40 prosent. Behovet for helse- og omsorgstjenester vil øke i årene fremover og enda mer enn endringene i alderssammensettingen tilsier. En-personhusholdningene vil øke blant de aller eldste. Eldreomsorgen er og må derfor være et prioritert område. Regjeringen har allerede bebudet at vi i sterkere grad vil stimulere kommunene til å bygge disse tjenestene ut. Vi foreslår for Stortinget at bygg til eldreomsorg skal få billigere rentevilkår. Vi skal få slutt på at ulike låneordninger gjør til at vi ikke får bygg som er tjene-lige. Vi foreslår også særskilt stimuleringstilskudd til bygging av sykehjem og boliger med heldøgns service fra og med 1994.

Norge bruker idag ca 7,75% av vårt nasjonalprodukt på vårt helsevesen. Mange land vi sammenligner oss med bruker mye mer uten at de får et bedre helsevesen av den grunn. Regjeringen er innstilt på at innsatsen må økes i

åra framover. Norge er samtidig i en særklasse ved at vi har en svært lav egenfinansiering. I langtidsprogrammet blir det varslet en gjennomgang av hva slags helse- og velferdstjenester som skal finansieres over skatteseddelen og hva vi bør betale direkte selv. Regjeringen vil kritisk gå gjennom tjenester som åpenbart ligger utenfor de tradisjonelle helse- og omsorgstilbud. Mindre prioriterte oppgaver kan overlates til private eller til den enkelte. Et eksempel: Alle eldre skal ha krav og rett på skikkelig omsorg og et godt helsetilbud. Men behov som vaktmestertjeneste, matservering og fotpleie må den enkelte være forberedt på å betale selv. I årene fremover vil mange eldre ha opparbeidet seg en høyere pensjon og trenger ikke offentlig støtte til slike tjenester. Behandling av sykdom er noe helt annet. Det er helt åpenbart at behandling av sykdom, for eksempel behandling av kreft skal skje på offentlige sykehus - og skal være gratis.

Utover det som skjer i offentlig sektor, foregår det også stor frivillig innsats i omsorgsarbeidet. Den innsatsen er helt nødvendig. Ikke minst i eldreomsorgen er dette viktig. Det er etablert 95 frivillighetssentraler rundt om i landet, der 3-4.000 personer er aktivt engasjert i å hjelpe andre eldre. Sentralen blir et bindeledd mellom de som trenger en ekstra håndsrekning og de som føler behov for å yte hjelp. Slike tiltak bidrar også til å styrke tryggheten for den enkelte, og gjør hverdagen rikere både for den som yter og den som mottar hjelp. Vi må få mer av dette. Solidaritet skal ikke bare vises over skatteseddelen, men også fra menneske til menneske.

Vi ser etter hvert tendens til at pensjonister grupperer seg i egne partier. Dette har jeg for min del liten sans for. Vi har som samfunn lite å vinne på at hver generasjon skal bli seg selv nok. Hva med ungdomspartiet til bekjempelse av trygder til de eldre? Mellomgenerasjon-

spartiet for lavere skatter og mer motorveier? Nei, det er ikke dette vi trenger. De politiske partiene vil bli fattigere dersom de eldre utelukkende skal danne egne grupperinger. Min oppfordring er derfor at man bør bruke sine krefter i det partiet der en føler seg hjemme. Ingen er vel enig i alt i et partiprogram, men en må bruke sine muligheter til å påvirke. Skal vi løse framtidens utfordringer trenger vi mer enn noe annet solidaritet og samhold over generasjonsgrensene. Vi trenger hverandres støtte, slik det også kommer til uttrykk i pensjonistforbundets motto: Trygghet og samhold mellom generasjonene.